

**MINISTARSTVO PROSVETE I SPORTA REPUBLIKE SRBIJE I
DRUŠTVO FIZIČARA SRBIJE**

**Zadaci za opštinsko takmičenje iz fizike učenika srednjih
škola**

školske 2004/2005 godine

IV razred

1. Tri voza, A, B i C, mogu se kretati po tri međusobno paralelna koloseka. Voz A stoji, a voz C se kreće brzinom $v = 0,6c$ u odnosu na A. Voz B se kreće u istom smeru kao voz C, nešto sporije od njega. Putnik u vozu B konstatuje da vagon voza C prođe pored njega za isti interval vremena Δt^* kao i vagon voza A. Za koje vreme Δt pored putnika iz voza C prođe vagon voza A? Kad vozovi stoje, svi vagoni su iste dužine (20 b.)
2. Ekscitovano jezgro, koje ima masu M_1 , miruje u nekom inercijalnom referentnom sistemu S. Jezgro se deekscituje emisijom γ -kvanta prelazeći u osnovno stanje u kojem ima masu manju od M_1 za neki iznos E_0/c^2 . Kolika je energija prelaska E_0 , ako je egzaktna vrednost energije emitovanog kvanta E , u odnosu na sistem S? (20 b.)
3. Pri nekoj graničnoj vrednosti usporavajućeg napona (zaustavni napon), fotostruja sa površine litijuma (izlazni rad $A = 2,38$ eV) osvetljenog svetlošću talasne dužine $\lambda_0 = 260$ nm se prekida. Promenivši talasnu dužinu svetlosti $n = 1,5$ puta, utvrđeno je da je zaustavni napon veći $\eta = 2$ puta. Kolika je vrednost Plankove konstante? Brzina svetlosti je $c = 3 \cdot 10^8$ m/s, elementarno naelektrisanje $e = 1,6 \cdot 10^{-19}$ C. (Na osnovu zadatka iz Mladog fizičara br. 27). (20 b.)
4. Čestica mase m kreće se nerelativistički u centralno-simetričnom polju po kružnoj orbiti. Potencijalna energija čestice je $U = (1/2)kr^2$, gde je r rastojanje čestice od izvora sile a k je konstanta. Koristeći Borov uslov kvantovanja, odrediti dozvoljene radijuse orbita i energije čestice. (20 b.)
5. Foton energije E i elektron kreću se jedan u susret drugome duž istog pravca, pri čemu je de Broljeva talasna dužina elektrona jednaka talasnoj dužini fotona. Kolika je brzina elektrona posle rasejanja? (20 b.)

Zadatke pripremio: mr Dragan Redžić
Recenzent: mr Đorđe Spasojević
Predsednik komisije: dr Mićo Mitrović

**MINISTARSTVO PROSVETE I SPORTA REPUBLIKE SRBIJE I
DRUŠTVO FIZIČARA SRBIJE**

**Rešenja zadataka sa opštinskog takmičenja iz fizike učenika
srednjih škola školske 2004/2005 godine**

IV razred

1. Neka je V_C intenzitet brzine voza C u odnosu na voz B, i V_A intenzitet brzine voza A u odnosu na voz B. Iz uslova zadatka imamo $\Delta t^* = L_0(1 - V_C^2/c^2)^{1/2}/V_C = L_0(1 - V_A^2/c^2)^{1/2}/V_A$, gde je L_0 dužina vagona kad voz stoji. Sledi da $V_C = V_A = V$, (5b) kao i da vozovi A i C imaju tačno suprotne brzine u odnosu na voz B. (3b) Iz relativističkog zakona sabiranja brzina sledi $v = (V + V)/(1 + V \cdot V/c^2)$, odnosno $v + vV^2/c^2 - 2V = 0$. (6b) Rešenje kvadratne jednačine koje ima fizičkog smisla: $V = (c^2/v)\check{S}1 - (1 - v^2/c^2)^{1/2}\check{C} = c/3$ (2b), pa je $\Delta t^* = 2\sqrt{2}L_0/c$. (2b) Traženo vreme $\Delta t = L_0(1 - v^2/c^2)^{1/2}/v = (2^{1/2}/3)\Delta t^*$. (2b).
2. Masa jezgra u osnovnom stanju je $M_2 = M_1 - E_0/c^2$. (1b) Zakon održanja impulsa: $E/c = P$; (4b) zakon održanja energije: $M_1c^2 = (c^2P_J^2 + M_2^2c^4)^{1/2} + E$. (5b) Iz prethodnih jednačina sledi $(M_1^2 - M_2^2)c^4 = 2M_1c^2E$, odnosno $E_0^2 - 2E_0M_1c^2 + 2M_1c^2E = 0$ (5b) Odbacujući fizički besmisleno rešenje kvadratne jednačine (M_2 ne može biti negativno) nalazimo $E_0 = M_1c^2\check{S}1 - (1 - 2E/M_1c^2)^{1/2}\check{C}$. (5b)
3. Iz jednačine fotoefekta, $hc/\lambda_0 = A + mv^2/2$, i definicije zaustavnog napona, $mv^2/2 = eU_z$, sledi $hc/\lambda_0 = A + eU_z$; (5b) odgovarajuća jednačina za svetlost nove talasne dužine λ_0/n glasi: $hcn/\lambda_0 = A + e\eta U_z$. (5b) Iz poslednje dve jednačine nalazimo $h = A\lambda_0(\eta - 1)/c(\eta - n)$ (5b) $\approx 6,60 \cdot 10^{-34}$ Js. (5b)
4. Pri pomeranju čestice iz tačke na rastojanju r od centra sile u neku proizvoljno blisku tačku na rastojanju $r + \Delta r$ od centra, rad sile jednak je negativnoj promeni potencijalne energije, pa je $F(r)\Delta r = U(r) - U(r + \Delta r) = -kr\Delta r - k(\Delta r)^2/2$, odakle sledi (podelivši poslednju jednačinu sa Δr i uzimajući zatim limes $\Delta r \rightarrow 0$) $F(r) = -kr$. (5b) Mora biti $k > 0$ (privlačna sila), inače kružna orbita ne bi bila moguća. (2b) Pošto sila nema tangencijalnu komponentu, tangencijalno ubrzanje čestice je nula, dakle čestica vrši ravnomerno kružno kretanje. (1b) Iz $mv^2/r = kr$ nalazimo $r = v/\omega$, gde $\omega \equiv (k/m)^{1/2}$. Uslov kvantovanja orbitalnog momenta količine kretanja $mvr = n\hbar$, $n = 1, 2, 3, \dots$, (3b) pa je $r_n = (n\hbar/(m\omega))^{1/2} = \check{S}n\hbar/(mk)^{1/2}\check{C}^{1/2}$. (3b) Energetski nivoi se nalaze iz $E = mv^2/2 + U = \dots = kr^2 = kn\hbar/m\omega$, odnosno $E_n = n\hbar\omega = n\hbar(k/m)^{1/2}$, $n = 1, 2, 3, \dots$. (6b)
5. Pre rasejanja, impulsi fotona i elektrona su istog intenziteta ($p_e = h/\lambda_e$, $p_f = E/c = \dots = h/\lambda_f$, pa iz $\lambda_e = \lambda_f$ sledi $p_e = p_f = p$). (5b) pa je ukupni impuls sistema nula kako pre tako i posle rasejanja. (4b) Iz zakona održanja energije: $cp + (c^2p^2 + m^2c^4)^{1/2} = cp' + (c^2p'^2 + m^2c^4)^{1/2}$, gde $p = E/c$, sledi da je $p' = p$. (7b) (Pretpostavka da postoje rešenja veća ili manja od p dovodi do kontradikcije.) (1b) Iz $E/c = mv(1 - v^2/c^2)^{-1/2}$ dobija se $v = c/\check{S}1 + (mc^2/E)^2\check{C}^{1/2}$. (3b)

Zadatke pripremio: Dragan Rexić
Recenzent: mr Đorđe Spasojević
Predsednik komisije: dr Mičo Mitrović